

(1) ספר בראשית פרק כז

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לכן אחי חרנה:
(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך:

(2) ספר בראשית פרק כט

(טו) ויאמר לכן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה משפרתך:
(יח) ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה:

(כ) ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו פנים אחדים באהבתו אתה:
(כא) ויאמר יעקב אל לכן הבה את אשתי פי מלאו ימי ואבואה אליה:

(כה) ויהי בפקר והנה הוא לאה ויאמר אל לכן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רפיתני:
(כו) ויאמר לכן לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה:
(כז) מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות:

(3) רשב"ם על בראשית פרק כט פסוק כא

(כא) כי מלאו ימי - שבע שנים עבדתך:

(4) תרגום אונקלוס על בראשית פרק כט

(כא) ואמר יעקב ללכן הב ית אתתי ארי אשלמית יומי פלחני ואעול לותה:
(כז) אשלים שבועתא דדא ונתן לך אף ית דא בפלחנא די תפלח עמי עוד שבע שנין אחרנין:

(5) רש"י על בראשית פרק כט

(יח) אעבדך שבע שנים - (ב"ר) הם ימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים ותדע שכן הוא שהרי כתיב ויהיו בעיניו כימים אחדים

(כא) מלאו ימי - שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים וזה שנאמר ואבואה אליה והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כך:

(כז) מלא שבוע זאת. . . שבוע של זאת והן שבעת ימי המשתה

(6) רמב"ן על בראשית פרק כט פסוק כא

. . . לשון רש"י מלא שבוע זאת דבק הוא בחטף, שבוע של זאת, והן ז' ימי המשתה גם זה לשון רש"י ואם כן למה לא פירש הרב מלאו ימי על שני העבודה והתנאי ששלמו, כדברי אונקלוס, והוא משמעות הכתוב באמת. ובשביל הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנתו לא יתן לו לכן בתו קודם זמנו אשר התנו שניהם, ודי שיקיים תנאו וכדברי אונקלוס הוא שנצטרך לפרש מלא שבוע זאת על ימי המשתה, כי ימי העבודה שלמים היו, כאשר אמר לו יעקב וכן פירש רבי אברהם:

(7) ואני לא ידעתי, כי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו לישראל (ירושלמי כתובות פ"א ה"א) - ואולי נאמר שנהגו בהם מתחלה נכבדי האומות כענין באבילות, דכתיב (להלן נ י) ויעש לאביו אבל שבעת ימים ומה שלמדו כאן בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ז) ובבראשית רבה (ע יט) שאין מערבין שמחה בשמחה, סמך בעלמא ממנהגי הקדמונים קודם התורה אבל בגמרא שלנו (מו"ק ט) לא למדוה מכאן, ודרשוה מויעש שלמה את החג (מ"א ח סה):

(8) ויתכן לומר כי היה זה מחלוף משכורתו עשרת מונים (להלן לא מא) - כי יעקב אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולכן שתק ונתן לו לאה, ואחר כן אמר לו לכן מלא שבוע זאת, כי עדיין לא מלאו ימי עבודת לאה וקודם זמני נתתה לך, ויעקב שמע אליו וימלא אותם כדברי לבן כי מה יוכל לעשות, והוא ברחל יחפזן, ולכן לא אמר הכתוב בתחילה "ויהי במלאת הימים ויאמר יעקב וגו"

9) ועוד יתכן לומר כי כאשר היה בשנה השביעית אמר יעקב ללכן הבה את אשתי כי מלאו ימי, שזו שנת מלאת הימים, וכן זקן עם מלא ימים (ירמיה ו יא), הוא אשר הגיעו לשנת סופו, וכן עד יום מלאת ימי מלואיכם (ויקרא ח לג), עד יום השביעי שבו ימלאו ימי המלואים:

10) או שאמר "מלאו" בעבור שהיו קרובים להמלא וחשובים כמלאים, וכמוהו רבים - וכן בסדר האחר (להלן לה יח) בצאת נפשה כי מתה, בהיותה קרובה לכך וחשובה כאילו מתה וזה טעם ואבואה אליה, כלומר לא שתתן אותה ואלכה, אבל שאשאנה ואשלים מעט הימים אשר עלי, כי מעתה לא תירא ממני שאעזבך

11) ורבותינו עשו מדרש (ב"ר ע יח) בלשון "ואבואה אליה" בעבור שאיננו דרך מוסר להזכיר כן, אף כי בצדיקים, אבל הכוונה היא מה שאמרתי ואחרי כן אמר לו לכן מלא שבוע השנים של לאה זאת, כי אולי בעבור שעברתי על דעתך לא תשלים אותן, או כדי שיהיה ידוע מתי התחילו ימי עבודת רחל, ואז אתן לך האחרת בעבודה אשר תעבוד עמדי לאחר הנישואין:

12) מזרחי על בראשית פרק כט פסוק כא

הרמב"ן ז"ל טען . . . ונראה לי שאין מכל אלה טענה כלל, כי מה שטען למה לא פירש הרב מלאו ימי על שני העבודה והתנאי כו' ופירש אותו על זקנותו, הנה כבר נתנו הטעם בזה מואבואה אליה שאפילו הקל שבקלים אינו אומר כן ורש"י עצמו הביאו בפירושו, ומה שפירש גם כן לימים שאמרה לו אמו הוא מובן מהבה את אשתי כי מלאו ימי, שאין מדרך מוסר שיאמר השכיר תכף שהגיעו שני עבודתו הבה את שכרי כ"ש בענין שאפילו הקל שבקלים לא יאמר תכף שיגיע תנאו הבה את אשתי כמו שמובן ממי מלאו ימי, ולכן יחוייב שיהיה פירושו כי מלאו ימי הימים שאמרה לו אמו שאי אפשר לעבור על צויה כשהוא ברשותו,

13) ומה שטען עוד שבשביל הימים שאמרה לו אמו גם מפני זקנותו לא יתן לו לכן בתו קודם זמנו אינה טענה, כי הדבר הפוך שאדברה בשביל שלמות שני העבודה והתנאי לא יתן לו את בתו קודם זמנו ואף תכף אחר זמנו כיון שיש ביד יעקב להרחיב זמן התנאי, אבל בשביל שלמות הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנותו שאין בידו להרחיב הזמן בשום אחד מהם, יתחייב בהכרח שיתן לו את בתו מיד אחר זמנו ולא יוכל להעבירו,

14) ועוד מי הגיד לו שיעקב בקש את אשתו קודם שלמות שני התנאי עד שאמר שבשביל הימים שאמרה לו אמו גם מפני זקנותו לא יתן לו לכן בתו קודם הזמן אשר התנו ביניהם, והלא מתחלה שאמר ללכן אעבדך ז' שנים לא אמר שבע אלא בעבור שהן הימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים כדפרש"י, אלמא לא שלמו לו הימים אחדים שאמרה לו אמו אלא אחר ששלמו לו שנות העבודה והתנאי, ומפני שחשש יעקב שמא יעבירונו לכן בדברים מאחר שיש ביד יעקב להרחיב זמן התנאי, הוצרך לומר כי מלאו הימים שצותה לו אמו שלא יוכל לעבור על צויה, או שמלאו ימי חלדו ואם לא יתנה לו מיד לא יוכל לקיים הי"ב שבטים שיש לו להוליד,

15) ומה שאמר גבי מלא שבוע זאת של שבעת ימי המשתה, וכדברי אנקלוס הוא שנצטרך לפרש מלא שבוע זאת על המשתה כי ימי העבודה שלמים היו, אין זה מדברי אונקלוס לבדו, כי אף לדברי הרב שפירש כי מלאו ימי על הימים שצותה לו אמו, כיון שלא מלאו הימים שאמרה לו אמו אלא אחר זמן התנאי כדלעיל, יחוייב בהכרח שיהיה פירוש מלא שבוע זאת על שבעת ימי המשתה כי ימי העבודה כבר שלמו.

16) ספר גור אריה על בראשית פרק כט פסוק כא

מלאו ימי שאמרה לי אמי. דאין לומר מלאו שני העבודות, דלא שייך בזה "מלאו ימי", כי היה לו לומר 'מלא עבודתי', כי לא היה מקפיד לכן רק על העבודה ולא על הימים, דאם לא עובד לא היה מלא, ולפיכך צריך לפרש על הזמן לבד, דהיינו מלא הזמן שקבעה לי אמי. ומה שלא תלה יעקב בעבודה שלו - שכבר כלו ימי העבודה, דהיה ירא שלכן יאמר שאין המנהג לתת הצעירה לפני הבכירה (פסוק כו), המתן עד שתנשא לאה, ולכך אמר שאי אפשר לו על כל פנים, ויסולק בזה קושיות הרמב"ן:

17) ועוד כי מלאו ימי וכו'. כי לפירוש הראשון לא היה לו לומר "מלאו ימי" אלא מלאו הימים, כי הימים שאמרה לו אמו לא נקרא "ימי", אלא 'מלאו ימי שהרי וכו':